

UNIVERSITATEA “OVIDIUS” DIN CONSTANȚA

ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE

DOMENIUL DE DOCTORAT: TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

MISIUNEA PROFETICĂ A BISERICII

Conducător de doctorat

Pr. Prof.univ.dr. EMILIAN CORNIȚESCU

Student-doctorand

Pr. ADRIAN CHIRIȚĂ

CONSTANȚA

2017

CUPRINS.....	3
LISTA DE ABREVIERI ȘI PRESCURTĂRI.....	4
INTRODUCERE.....	7
CAPITOLUL I : PROFEȚII - ALEȘII LUI DUMNEZEU ȘI MISIUNEA LOR ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ A VECHIULUI TESTAMENT.....	14
I.1. ETIMOLOGIE, DEFINIȚII ȘI NUMELE DE PROFET.....	16
I.2. MISIUNEA, VOCAȚIA ȘI INSPIRAȚIA PROFEȚILOR.....	19
I.3. PROFEȚII VECHIULUI TESTAMENT.....	28
I.3.1 PROFEȚII ORATORI.....	30
I.3.2 PROFEȚII SCRITORI.....	36
I.4. PRINCIPALELE ASPECTE SOCIALE ȘI RELIGIOS-MORALE ÎN PREDICILE PROFEȚILOR..	45
CAPITOLUL II : PROFETUL, MODEL DE ÎMPLINIRE A VOII LUI DUMNEZEU.....	51
II.1. CHEMAREA DIVINĂ LA PROPOVĂDUIRE. ÎMPLINIREA / REALIZAREA ȘI INTERPRETAREA PROFEȚIILOR.....	53
II.2. PROFEȚII MIJLOCITORI AI VOII DIVINE.....	57
II.3. IMPORTANȚA LEGII ȘI A TRADIȚIEI ÎN CUVÂNTĂRILE PROFETICE.....	60
II.4. CUVINTELE PROFETICE, VESTITOARE ALE ZILEI DOMNULUI, ALE MÂNTUIRII ȘI ALE NOULUI LEGĂMÂNT.....	66
CAPITOLUL III: CHEMAREA ȘI ÎNDEMNUL PROFEȚILOR LA PĂSTRAREA CREDINȚEI MONOTEISTE A LUI ISRAEL. SFÂNTUL PROOROC IOAD.....	70
III.1. PROFETUL CA MESAGER ȘI MARTOR AL LUI DUMNEZEU.....	71
III.2. DUMNEZEU CHEAMĂ PE ALEȘII SĂI CA SĂ ÎNDEMNE POPORUL LA PĂSTRAREA CREDINȚEI MONOTEISTE.....	76
III.2.1 PROFETUL FĂRĂ CHEMARE DIVINĂ, NU SLUJEȘTE LUI DUMNEZEU, CI INTERESELOR SALE.....	79
III.2.2 PROFEȚII VECHIULUI TESTAMENT – ÎNTRE SLUIREA LUI DUMNEZEU ȘI SLUIREA OAMENILOR.....	81
III.3. CHEMAREA ȘI ÎNDATORIREA PROFETULUI ÎN ISTORIA LUI ISRAEL.....	85
III.4. SFÂNTUL PROOROC IOAD.....	89
III.5. ACTUALITATEA MESAJULUI PROFETIC ÎN PĂSTRAREA UNITĂȚII DE CREDINȚĂ.....	96
CAPITOLUL IV: MESAJUL MESIANIC AL PROFEȚILOR.....	102
IV.1. PROFEȚIILE MESIANICE DIN PENTATEUH.....	105
IV.2. PROFEȚII MESIANICE ÎN CĂRȚILE ISTORICE.....	110

IV.3. PROFETII MESIANICE ÎN PSALMI.....	112
IV.4. PROFETII MESIANICE ÎN CĂRȚILE PROFETILOR.....	119
IV.5. CHEMAREA FEMEII LA PROFETISM	138
CAPITOLUL V: PROFETISMUL ÎN NOUL TESTAMENT.....	151
V.1. IOAN BOTEZĂTORUL.....	156
V.2. IISUS HRISTOS, EBED IAHVE, MARELE PROFET-ÎNVĂȚĂTOR.....	160
V.2.1 IISUS HRISTOS – PLINIREA LEGII ȘI A PROOROCILOR.....	160
V.2.2 IISUS HRISTOS – MARELE PROFET-ÎNVĂȚĂTOR.....	169
V.2.2.1 MARELE ÎNVĂȚĂTOR	172
V.2.2.2 HRISTOS – PROFETUL SUPREM.....	182
CAPITOLUL VI: PREZENȚA ȘI CONTINUAREA LUCRĂRII PROFETICE A SFÂNTULUI DUH ÎN BISERICĂ.....	196
VI.1. BISERICA – TRUPUL PNEVMATIZAT AL LUI HRISTOS.....	196
VI.2. LUCRAREA PROFETICĂ A SFÂNTULUI DUH ÎN BISERICĂ.....	206
VI.3. „DUHUL SFÂNT... CARE A GRĂIT” ȘI GRĂIEȘTE PRIN PROFETII BISERICII.....	212
CAPITOLUL VII: ACTUALITATEA MESAJULUI PROFETIC PRIN DIMENSIUNEA LUI MORALIZATOARE ȘI SOCIALĂ ÎN BISERICĂ ȘI ÎN LUME.....	227
VII.1. BISERICA ÎN DIALOG CU SOCIETATEA POSTMODERNĂ.....	227
VII.2. SPECIFICUL MISIUNII BISERICII ÎN CONTEMPORANEITATE.....	237
VII.3. MISIUNEA PROFETICĂ A BISERICII ȘI ACTUALITATEA MESAJULUI PROFETIC.....	245
VII.4. IMPORTANȚA PROFETILOR ÎN VIAȚA BISERICII.....	257
CONCLUZII.....	266
BIBLIOGRAFIE.....	284

REZUMAT

În lucrarea de față ne-am propus să tratăm o temă de actualitate spirituală, eclezială și misionară. Biserica prin caracterul său teandric este o realitate dinamică, ce unește indestructibil, neîmpărțit, nedespărțit, neamestecat și neschimbat lumea divină cu cea umană, formând Trupul sacramental al Mântuitorului Hristos extins social peste secole. Divinul întrepătrunde umanul și umanul se împărtășește de divin printr-o deschidere după modelul unirii ipostatice din Persoana Mântuitorului Hristos. Această unire se realizează permanent prin mijlocirea Duhului Sfânt.

Biserica este formată din oamenii societății, botezați în numele Sfintei Treimi, care au primit harul lui Dumnezeu și trăiesc în lume ca spațio-temporalitate, care îi cuprinde pe toți cu toate manifestările socio-culturale existente în ea. Aici apare importanța înțelegerii faptului că lumea trebuie privită ca dar al lui Dumnezeu făcut omului, ca spațiu al dialogului, al întâlnirii și al comuniunii dintre oameni întreolaltă cu Dumnezeu care își face cunoscută voia Sa prin oamenii aleși ai Săi purtați de Duhul Sfânt.

Sfințirea vieții, împlinirea sensului vieții fiecăruia din noi, ca existențe personale unice, irepetabile poziționate de către Dumnezeu cu fața spre veșnicie, coincide în creștinismul răsăritean cu mântuirea, care nu este altceva decât unirea cu Dumnezeu, îndumnezeirea prin har. Acesta este cel mai înalt scop al vieții, iar îndumnezeirea nu se realizează decât prin conlucrare liberă, conștientă și responsabilă cu Dumnezeu, în comuniunea tuturor celor create, care nu tind să rămână la stadiul de creatură, ci tot timpul transcend, cu o aspirație dată și înscrisă de „chipul” divin în om.

În Ortodoxie, nu găsim o distanță, depărtare, despărțire sau separație între natură și har, spirit și materie, între sacru și profan, între lumea cerească și lumea concretă care cade sub cauzalitate, spațiu și timp. Toate cele create se întrepătrund prin har, dând posibilitate omului să trăiască timpul lui Dumnezeu care este un prezent continuu, nu prin repetabilitate, ci prin continuă trăire reală, prezentă, adevărată a lui Hristos, cu Hristos, în Hristos și să vadă, nu numai cele ce au fost, cele ce sunt, ci și cele viitoare, ca anticipație și pregustare din cele ale eshatonului, în timpul prezent. Aceasta nu de dragul curiozității, ci pentru asumarea responsabilității, ceea ce face ca acest timp responsabil, să devină timpul mântuirii.

Considerăm că această temă a misiunii profetice pe care o are de îndeplinit Biserica în această lume este importantă pentru contemporaneitate, întrucât prin ea încercăm să dovedim pe baza dovezilor scripturistice și patristice că misiunea și lucrarea profetică a Duhului Sfânt

nu a încetat niciodată să se exercite în Biserică. A continuat și după încetarea instituției profeților din Vechiul Testament și continuă până în zilele noastre. Ea va continua până în eshaton, în Biserică, acolo unde lucrarea lui Hristos nu e separată de lucrarea Duhului Sfânt, care a grăit prin prooroci. Din contră, lucrarea Duhului Sfânt face continuă, prezentă, actuală și eficientă lucrarea lui Hristos de extindere a trupului sacramental în lume pentru înnoirea lumii și transfigurarea ei pe toate planurile de existență: cultural, social, religios-moral. Aceasta este lucrarea liberă a Duhului, pe care nu îl poate nimeni închide în concepte sau chiar în dogme, pentru că, potrivit Scripturii, asemenea vântului, El suflă unde vrea și când vrea (Ioan III, 8). Duhul Sfânt lucrează continuu în Biserică, prin membrii ei, la înnoirea Bisericii și transfigurarea creației sau a lumii.

Totodată vrem să arătăm că lucrarea profetică a trecut în lucrarea sacramentală a ierarhiei bisericești în cele 3 funcții sau slujiri, învățătorescă-profetică, arhierească și conducătoare și este necesar să se continue până la finalitatea istoriei, adică până la realizarea cerului și a pământului nou și transformarea Bisericii în Împărăția lui Dumnezeu, care să cuprindă cerul și pământul. Strigarea Sfântului Ioan Botezătorul, ultimul mare profet al Vechiului Legământ, „*pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor*” este o strigare permanent actuală, existențială, cu valențe perene, pentru mântuirea lumii. De fapt și Mântuitorul își începe activitatea tot prin cuvântul „*pocăiți-vă...*” adică, întoarceți-vă la Dumnezeu.

Prin folosirea metodei analitică-sintetică, vrem să arătăm că este nevoie astăzi de mult discernământ, în gândirea, grăirea și făptuirea umană, pentru că foarte multe confuzii se produc în lume, datorită lipsei de discernământ, a ignoranței, a necredinței și relei-voințe, egoismului și consumismului nelimitat de materie, energie, plăcere și putere ce duc lumea prin așa-zișii „profeți ai noii ere”, pe căi tot mai greșite ce o îndepărtează de Dumnezeu și în același timp o deumanizează, expunând-o unor primejdii nebănuite, paradoxal chiar prin propriul progres tehnico-științific.

Datorită aparentei libertăți care i se asigură omului în cultura contemporană tot mai desacralizată și autonomizată în care fiecare face ce vrea, considerând că dreptatea și adevărul îi aparțin în „mod absolut și exclusiv”, nesocotind autoritatea divină și erijându-se un fel de zeu, este tot mai dificil de urmat un sens precis al vieții fiecăruia dintre noi. Tocmai în era cunoașterii, a progresului tehnic și a nanotehnologiilor avansate, lumea a ajuns într-o mare dilemă, în confuzie totală, în ceață, și-a pierdut identitatea, iar existența pare să își piardă sensul în ciuda miilor de indicatoare și de profeți și învățători falși care o ghidează.

Evoluția tehnicii, comunicarea virtuală, ascendentul civilizației, în detrimentul culturii și spiritualității unde explozia informațională pare să nu mai cunoască limite sunt semne ale depersonalizării și nivelării tuturor oamenilor, care au pierdut relația vie și personală cu Dumnezeu, întreolaltă și cu creația.

Pe acest fond al relativizării tuturor valorilor, în special în societatea actuală, se simte nevoia unui reviriment în ceea ce privește trăirea cu sens a vieții. Și există o soluție eficientă.

Este nevoie doar ca biserica să-și înțeleagă rolul misionar în secolul XXI, și pentru aceasta să își (re)găsească resursele, prin întoarcere la principiile și izvoarele scripturistice și patristice. Principala idee misionară care reiese din cercetarea Revelației este că lucrarea profetică a Duhului Sfânt nu a încetat nici o clipă în Biserică și în istoria mântuirii.

În sine, misiunea Bisericii este misiune profetică prin excelență, este actualizarea, aprofundare, interpretare și dezvoltare a principiilor fundamentate pe Scriptură și scrierile patristice. Pentru a susține această idee discursul lucrării a fost structurat după cum vom arăta în continuare.

În capitolul întâi al lucrării, am tratat despre profeți ca aleși misionari ai lui Dumnezeu în Vechiul Testament. Profeții au fost mediatorii ai voii lui Dumnezeu către poporul evreu, însăși etimologia cuvântului profet exprimând misiunea pe care au avut-o aceștia: de a fi interpretatori și „purători de cuvânt” ai lui Dumnezeu. Misiunea lor a fost de a predica și de a prezice cele viitoare și de a ajuta poporul să păstreze credința monoteistă. Profetismul Vechiului Testament a avut atât un caracter moralizator, de îndreptare și de schimbare a obiceiurilor formate și dobândite de popor printr-o practică constantă a unor adevăruri de credință denaturate, cât și un caracter pedagogic de a învăța care este voia lui Dumnezeu în momentele esențiale din istoria lui Israel.

Profeții Vechiului Testament nu se ocupă cu probleme individual-particulare; misiunea lor este de a ajuta la punerea bazelor unei noi societăți teocratice, prin propunerea unor altfel de relații între oameni și Dumnezeu. Duhul Sfânt este cel care a vorbit prin profeți (II Petru I, 21) care au înțeles că trebuie să vorbească deschis, pe față, fără ocolișuri, oricui indiferent de statutul politic, religios sau social al vremii. Misiunea lor a fost mai ales de a convinge pe conducătorii naționali și religioși că trebuie să se pocăiască de la nedreptățile pe care le săvârșeau față de conaționali lor.

Cuvintele lor nu sunt cuvintele unor simpli oameni, sunt cuvinte inspirate pline de un mesaj profund, divin, care exprima voia lui Dumnezeu pentru poporul aflat în grele încercări, fie din cauza celorlalte popoare, fie din cauza slăbirii credinței.

Lumina Duhului Sfânt era cea care descoperea minții smerite a profetului adevărurile rațiunilor divine care erau ascunse în lucrurile lumii potrivit planului veșnic al lui Dumnezeu. Mesajele lor puteau avea atât un sens strict, literal, neavând nevoie de nici o interpretare, exprimând direct ceea ce era de înțeles, cât și un sens simbolic/alegoric, adeseori însoțite de anumite acte, la rândul lor, simbolice specifice gândirii orientale. Toate gesturile fizice ale profeților aveau scop pedagogic, moralizator ca urmare a înțelegerii și aplicării în viața lor a vocii lui Dumnezeu pe care trebuiau să o propovăduiască și celorlalți. Scopul profețiilor a fost unul religios-moral și pedagogic, pentru a călăuzi poporul pe calea adevărului, adică a vocii divine, pentru pregătirea primirii lui Mesia, răscumpărătorul promis și mult așteptat.

Cel mai adesea, profeții Vechiului Testament au fost împărțiți în 2 categorii: profeții oratori, adică cei care nu și-au scris predicile/profețiile și profeții scriitori, împărțiți în alte 2 grupe: profeți mari și profeți mici. În paginile Bibliei aflăm despre profeți adevărați, autentici, profetese, profeți falși/profetese false, profeți anonimi, profeți oratori, profeți scriitori. În paginile Vechiului Testament aflăm câteva nume ale proorocilor, numărul profeților care au activat în Israelul antic, fiind imposibil de cunoscut cu exactitate.

În ultima parte a acestui capitol, am tratat despre principalele aspecte sociale și religios-morale în predicile profeților. Propovăduirea vocii lui Dumnezeu, a credinței monoteiste și condamnarea imoralității erau temele principale ale predicii profeților. Bunătatea, mila, adevărul, credincioșia ca fidelitate și încredere în Dumnezeu sunt bazele adevăratei religiozități a poporului Israel, și nu formele dezgolate de fond ale cultului religios, care era promovat în societatea religioasă israelită. Ținta predicii profeților nu este cultul mozaic, ci spiritualitatea care trebuie să stea la baza formelor de cult. Religia și morala sunt cele care formulează și impun în învățătura profeților, principiile de viață în statul evreu pentru toți locuitorii indiferent de statutul social sau religios.

Capitolul al doilea este o aprofundare a concepției despre profeți în scrierile Vechiului Testament, accentuând faptul că ei sunt modele de împlinire a vocii lui Dumnezeu. Experiența profetică a proorocilor adevărați s-a făcut sub călăuzirea și chemarea lui Dumnezeu. Profeția fără chemare era o erezie. Această vocație specială i-a făcut conștienți de misiunea deosebită pe care o aveau de îndeplinit și a fost energia care i-a călăuzit să depășească orice opoziție de care s-au lovit în activitatea lor. Faptul că ei au fost chemați arată că sunt reprezentanți autentici ai lui Iahve, prin care s-a cultivat și propovăduit continuu monoteismul în Israel.

Profeții l-au făcut pe Dumnezeu actual poporului prin profețiile lor. După modul de împlinire, au existat 4 tipuri de profeții: profeții literale, a căror împlinire urma în scurt timp

după enunțarea lor; profeții tipologice, adică profețiile veterotestamentare care și-au găsit împlinirea în Noul Testament, ca de exemplu profețiile mesianice; profeții literal-spirituale erau acele profeții care se împlineau într-un dublu sens: atât literal, cât și spiritual; profeții „neșteptate”, cum este cazul profeției lui Isaia LIII: Mesia cel care suferă pentru popor moartea, venit în Persoana lui Iisus în Noul Testament (fapt neșteptat pentru rabinii timpului care se așteptau la venirea unui „Mesia” cuceritor și eliberator politic).

Valabilitatea predicilor profetice depășește cadrul social-cultural al timpului căruia se adresează; aplicabilitatea lor este universală, mesajul etic rămânând mereu actual. Timpul acela, devine timpul acesta, timpul „acum”, în care principiul moral este de cea mai precisă actualitate depășind spațio-temporalitatea oricărei epoci. Profeții sunt oameni actuali, atât pentru timpul lor, cât și pentru timpul de astăzi, arătându-se astfel faptul că Duhul lui Dumnezeu este cel care face ca mesajul profetic să rămână cu aplicabilitate veșnică.

În alt subcapitol am punctat faptul că, Legea are o importanță deosebită în predicile profeților. Principiile Legii fiind de origine divină, orice încălcare a lor, însemnând de fapt, necesitatea apariției unui interpret al ei, în persoana profetului pentru a o acorda la existența umană concertă în adevăratul ei sens social și moral-religios. Profeții biblice apar în istoria lui Israel pentru a arăta faptul că Legea trebuie respectată în Duhul ei, astfel revelându-se ca autentică valoare spiritual-morală perenă.

Toate profețiile adresate de către profeții Vechiului Testament în legătură cu denaturarea și nedreptatea față de interpretarea Legii și implicit, față de cult și față de religiozitatea defectuoasă a poporului, se împlinesc în cel mai dur cuvânt adresat de către Mântuitorul Iisus Hristos în Evanghelii, cuvântarea „*vai vouă*” de la Matei XXIII, 13-33. Acesta este cea mai virulentă cuvântare a Mântuitorului Iisus Hristos, un cuvânt dur adresat fariseilor și cărturarilor, adică învățaților vremii, care denaturaseră într-un mod extrem Legea.

Păcatul individual care a întreținut păcatul societății, a fost combătut de către profeți în predicile lor, fiind conștienți de realitatea prezenței lui Dumnezeu într-o societate care era crispată într-o credință impersonală, devenită magică. Jertfa bine primită de Dumnezeu este schimbarea interioară, care are ca principal efect oprirea practicilor imorale și corupte. În cazul nepocăinței, cuvântul profeților aduce sentința divină care vine de fapt ca urmare a păcatului repetat, devenit, la rândul său, obicei și stare permanentă. Pe lângă sensul moralizator al cuvântărilor profetice nu trebuie uitat și neglijat și sensul eshatologic, al celor care vor urma, adică al venirii lui Mesia adică al Noului Legământ.

În partea finală a capitolului al doilea am tratat despre cuvintele profetice ca mai-înainte vestitoare ale Zilei Domnului și ale Noului Legământ. Profeții descoperă poporului, voia lui Dumnezeu, care va însemna în viitor, un Nou Legământ. Acesta nu va fi o nouă lege rigoristă, cu aplicare intransigentă, ci va fi o lege a iubirii, a responsabilizării în libertatea autentică în Duhul care face accesibil Adevărul. Legământul va avea valabilitate universală și va fi veșnic, fiind cea de pe urmă revelare a lui Dumnezeu, cea mai deplină, în care însăși conținutul profeției se va întrupa într-o Profeție universală, adică Persoana divină și umană a lui Iisus Hristos. Cuvintele profeților vor face, de fapt, accesibilă pregătirea și anticiparea venirii lui Iisus Hristos. „Astăzi” al profeților care se adresează de fapt viitorului mesianic, transfigurează timpul mântuirii într-un „astăzi continuu”. Iar acest adevăr mesianic are nevoie de păstrarea credinței monoteiste pentru a putea fi trăit în adevăratul său sens.

În capitolul al treilea am tratat despre chemarea și îndemnul pe care l-au primit profeții pentru a păstra și a propovădui adevărul credinței monoteiste continuu în popor.

Misiunea poporului evreu de a păstra credința monoteistă și astfel, identitatea și unitatea de neam, arată rolul deosebit pe care iudeii l-au avut de îndeplinit în istoria omenirii/mântuirii. Credința monoteistă trebuia trăită ca o fidelitate și încredere față de Dumnezeu. Alunecările la politeism au fost inevitabile, tocmai de aceea rolul profeților a fost de o reală importanță în istoria poporului evreu. Personalități puternice și oameni de o profundă calitate morală, profeții au fost mărturiile și martorii lui Dumnezeu, spre întărirea poporului în momentele dificile prin care acesta a trecut de-a lungul istoriei fie din cauza încercărilor interioare (momentele de necredință), fie din cauza încercărilor externe (perioadele de exil, de captivitate, de cotropire).

Profetul ca om al lui Dumnezeu și vestitor al vocii divine: aceasta era percepția oamenilor în legătură cu mesajul și misiunea adevăraților „oameni ai lui Iahve”. Modul de viață, predica, atitudinea, comportamentul și credința profetului erau adevărate paradigme de trăire autentică a relației de credință vie, cu Dumnezeu.

Viețile profeților sunt exemple de împlinire a vocii lui Dumnezeu, de înțelegere a chemării deosebite care le e adresată. Viețile marilor profeți ne arată misiunea deosebită pe care au îndeplinit-o precum și modul unic în care fiecare a colaborat cu Duhul lui Dumnezeu în această exercitarea vocațională a profetismului.

Capitolul al patrulea al lucrării este dedicat profețiilor mesianice și mai ales mesajului mesianic al acestora. Profețiile biblice au în centrul lor, în majoritate covârșitoare, pe Iisus Hristos. În calitatea de Logos întrupat, de Rațiune supremă a rațiunilor create, Iisus va fi cu

adevărat împlinirea profețiilor despre El, în ciuda anumitor semnelor de întrebare pe care le-au ridicat unele texte din Scriptură. Pentru iudei, Iisus Hristos nu a fost Mesia; pentru noii iudei - creștinii, Iisus este cu adevărat Mesia, Fiul lui Dumnezeu întrupat. Evangheliile stau mărturie pentru acest adevăr de netăgăduit al realității întrupării lui Dumnezeu-Fiul. Neadaptarea așteptărilor eshatologice la realitățile istorice pe care le-au trăit și îndrăznim să spunem, le trăiesc evreii, au făcut ca Iisus Hristos să nu fie recunoscut drept Unsul, Mesia sau Hristosul.

Ideile mesianice sunt prezente în toate scrierile Vechiului Legământ, începând cu Pentateuhul, unde referirile la Răscumpărător și speranța izbăvirii erau cele mai pline de nădejde. Făgăduința făcută Evei (Facere III, 15), făgăduința făcută lui Avraam (Facere XII, 2-3), cuvântarea lui Iacob despre Șilo (Facere XLIX, 10), profeția lui Balaam/Valaam (Numeri XXIV, 17) sau cuvântul lui Iahve către Moise (Deuteronom XVIII, 15, 18-19) sunt semne ale faptului că Dumnezeu a pătrat vie în conștiința poporului evreu, speranța izbăvirii care va veni printr-un „om” care este mai presus de orice cugetare: Dumnezeul-Om.

În Iisus Hristos se împlinește întreaga scriptură veterotestamentară. Hristos/Mesia este cel așteptat, anticipat și profețit în care se vor împlini toate sensurile anagogice, simbolice și mistice pe care le-au avut cuvintele profetice.

În capitolul al cincilea am tratat despre modul în care a fost receptat profetismul în Noul Testament, adică despre profeții Noului Testament, despre chemarea femeii la profetism și despre plinirea profețiilor în Iisus Hristos, marele Profet, revelarea desăvârșită a profețiilor mesianice. Același Duh care a grăit prin profeții veterotestamentari, a continuat să îi facă actuali în cel mai profund sens, prin întruparea profețiilor în Iisus Hristos, Marele Profet, Cel care prelungește pe Hristos în lume. Punctul esențial al profetismului Noului Testament este pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime care face misionari și profeți pe toți cei care cred că Iisus Hristos este cu adevărat Mesia, își asumă această misiune și o îndeplinesc asemenea profeților veterotestamentari.

Ultimul profet care l-a propovăduit pe Iisus Hristos, cel care îl recunoaște ca Mesia este Sf. Ioan Înaintemergătorul. Viața lui întreagă a fost o profeție, începând cu momentul zămislirii, până la moartea sa de martir. Este un profet autentic al lui Dumnezeu, intransigent cu formalismul fariseilor, cu moravurile ușoare, chiar dacă erau ale regelui. Este martorul ocular al venirii lui Mesia, martor și mărturisitor care sfârșește martirizat. Sf. Ioan este modelul de smerenie și de ascultare de voia lui Dumnezeu; verticalitatea morală și justețea cuvântului său l-au făcut să fie comparat de către contemporani cu Iisus Hristos. Sf. Ioan este

făclia care arde pentru a lumina pe ceilalți și a-i ajuta să se pregătească de primirea lui Iisus, Lumina lumii.

Tot în acest capitol am atins și problema chemării femeii la profetism sau a profetismului femeilor. În Biblie întâlnim amintite cu numele 5 profetese: Mariam, Debora, Hulda, Noadia și soția lui Isaia în Vechiul Testament și proorocița Ana, alături de fiicele lui Filip în Noul Testament. Potrivit Talmudului, ar fi activat în Israelul Vechiului Testament 7 profetese: Sara, Mariam, Debora, Ana, Hulda și Estera. Numărul profeteselor este probabil să fi fost mai mare. Dumnezeu nu a făcut discriminare în ceea ce privește statutul femeii, mai ales în acțiunea profetică a Duhului Sfânt. În narațiunile biblice veterotestamentare „personajele” feminine apare de foarte puține ori, lucru normal având în vedere principiul patriarhatului pe baza căruia era formată societatea iudaică. Mariam, sora lui Moise este prima profetesa menționată în Sfânta Scriptură, având un rol deosebit în educarea lui Moise; Debora, a fost conducătorul statului Israel, îndeplinit funcția de Judecător, contemporanii văzând în ea semnul prezenței lui Dumnezeu, fiind una dintre cele mai mari figuri feminine din istoria poporului evreu. Despre soția lui Isaia nu se știe nimic în afara faptului că este numită profetesa: fie datorită căsătoriei cu Isaia, fie datorită faptului că nici o femeie nu este numită profetesa în Scriptură, fără să fi exercitat și o misiune profetică. Hulda a ocupat un loc însemnat în istoria poporului evreu, deoarece a fost femeia aleasă de Dumnezeu pentru a reforma religioasă cultul monoteist impregnat de idolatrie, din timpul regelui Iosia. Cazul profetesei/profetului Noadia, rămâne un mister pentru că nu se pot spune foarte multe lucruri argumentat istoric, ceea ce face din ea, o profetesa necunoscută. Asemenea profețiilor, au existat și profetese false, mai mult niște vrăjitoare amintite de Iezechiel XIII, 17-23. Proorocița Ana și fetele lui Filip, unul din cei 7 diaconi sunt primele profetese ale Noului Testament.

Voia lui Dumnezeu s-a exprimat prin Evanghelie, în calitatea de Cuvânt revelat al lui Dumnezeu. Acest cuvânt al Evangheliei se întrupează adesea în oameni aleși, care sunt mai mult decât misionari, sunt un „evangelii” vii, martori și mărturisitori ai voii lui Dumnezeu întrupat.

Profeția devine stare harismatică în Noul Testament, fiind darul de a explica cuvântul lui Dumnezeu și, rareori, de a prevesti viitorul. Proorocia se adresează celor credincioși și nu celor necredincioși, fiind unul dintre darurile Duhului Sfânt de după Cincizecime. Credința puternică, trăită ca realitate personală a existenței lui Dumnezeu, aduce în conștiința profeților noutestamentari/creștini, conștientizarea misiunii profetice pe care o au de

îndeplinit. Conștientizează vocația specială pe care o au de îndeplinit, înțelegând în mod desăvârșit chemarea Mântuitorului de la Matei XVIII, 19-20. Profeții creștini noutestamentari nu sunt fanatici, nici obscuranțiști, ci plini de lumina izvorâtă din iubirea jertfelnică a lui Iisus Hristos.

Iisus Hristos este profetul suprem al Noului Testament, cel prezis de prooroci. Legea și profeții au fost valabile până la venirea lui Hristos, Care, fiind plinitor și desăvârșitor al lor, nu încalcă nici o prescripție a Legii, respectă cultul mozaic dăruindu-i consistența Duhului, pe care o pierduse. Hristos aduce libertatea duhului în fața literei legii, înlăturând formalismul fără fond.

În Iisus Hristos, toate proorociile mesianice ale Vechiului Testament sunt plinite în Noul Testament: din neamul lui David dintr-o fecioară, în Bethlehemul Iudeii, (unde va avea loc masacrarea copiilor din acel oraș); venirea sa va fi vestită de un proroc (identificat cu Sf. Ioan Înaintemergătorul). Viața este Misiunea prin excelență, propusă ca paradigmă tuturor; nu în ultimul rând, Iisus este Taumaturgul prin excelență. Toate episoadele premergătoare pătimirii și morții Sale sunt profețite și împlinite: nu este crezut de mai-marii poporului, intrarea triumfală în Ierusalim înainte de pătimire sa, faptul că va fi trădat de un ucenic și vândut pentru 30 de arginți etc.

În același timp Iisus Hristos este Profetul-Învățător identificându-se cu profeția sa, asemenea învățătorului cu învățătura; propovăduirea lui Iisus este o propovăduire a unor adevăruri cuprinse ontologic în Persoana sa; cu alte cuvinte, El este plinirea și desăvârșirea revelației. Adevărul lui Iisus este însuși Persoana sa divino-umană, care se comunică celorlalți prin întreaga lucrare mântuitoare, și nu într-un mod conceptual sau parțial.

Iisus este Învățătorul și Învățătura întruate personal, Cel ce se propovăduiește și ceea ce propovăduiește. Hristos este propriul martor desăvârșit al realităților ultime, cel care se tălmăcește pe Sine a fi ținta finală a omenirii. Persoana Sa este o proorocie realizată despre om, despre posibila finalitate a sa.

Hristos este Profeția împlinită, este deplinătatea, adevărul, accesibilitatea, comunicarea prin excelență. Sensul Întrupării este și unul pedagogic; Hristos vine în lume ca să umple lumea de lumină și de dragostea sa, pentru ca și noi să învățăm cum să ne împărtășim de această lumină și să reușim să dăruim iubirea în comuniunea păcii, a bucuriei și Duhului.

Hristos este supremul profet pentru că este plinirea Legii și a Proorociilor cuprinse în ea fiindcă se prezintă ca Adevăr personal. Iisus Hristos este Dumnezeu și Profet în același

timp, descoperindu-se pe Sine celorlalți, fiindu-Și singur tălmăcitor și mijlocitor. Hristos nu este un întemeietor de religii sau un simplu învățător, nici măcar un profet în sensul clasic al cuvântului. Este unic în ceea ce privește modul de a prooroci, astfel, învățătura Sa devine o învățătură unică. El este Profet în sensul unic și suprem al cuvântului, deoarece calitatea de Profet ține de însăși Persoana Sa, El însuși fiind Adevărul personal în Persoană, care se face actual continuu prin Duhul Sfânt în Biserică.

În penultimul capitol am accentuat modul în care Hristos rămâne prezent în Biserică prin Duhul Sfânt, continuatorul lucrării profetice. Biserica este trupul pnevmatizat al lui Hristos, care a realizat opera de răscumpărare desăvârșită de Duhului Sfânt prin pogorârea de la Cincizecime. Ca fapt istoric, Pogorârea Duhului Sfânt a constituit realizarea Bisericii ca Trup al lui Hristos. De aceea, mântuirea subiectivă este de fapt realizarea vieții în Hristos prin Duhul Sfânt, prin devenirea noastră ca membrii ai Trupului Său sacramental. Actele mântuitoare ale lui Iisus Hristos se concretizează în Biserică prin Duhul Sfânt. Biserica ne oferă posibilitatea să trăim o viață plină de har.

Biserica ia naștere prin unirea divinului cu umanul, fiind în ultimă instanță Hristosul actualizat prin Duhul Sfânt în fiecare credincios care crede și formează împreună cu ceilalți comuniunea unității duhului în legătura păcii. Harul prin care ne transfigurăm pornește din unirea cu Hristos prin Duhul Sfânt. Această transfigurare vine însă, în voința personală care conlucrează liber prin iubirea dezinteresată cu harul Duhului Sfânt în Biserică. Prin Biserică, ne naștem la noua viață în Hristos, înțelegând viața ca dar, responsabilitate și misiune sacră în această lume. Omul nu se poate îndumnezeii de la sine putere, ci prin libertatea voinței care înțelege necesitatea conlucrării cu harul Duhului Sfânt.

Lucrarea profetică a Sfântului Duh s-a continuat în Biserică prin lucrarea învățătoarească/profetică a slujitorilor ierarhiei consacrate și nu numai. Duhul Sfânt grăiește și astăzi prin proorocii Bisericii care sunt creatori de comuniune și unitate, invitând pe toți ceilalți să participe. Rolul profeților contemporani este acela de a-l actualiza pe Hristos prin Duhul Sfânt. Aceștia sunt creștini autentici ai Bisericii, adică evangheliști, misionari și profeți. Trăirea autentică a Duhului lui Dumnezeu ne responsabilizează pentru a face munca de evanghelist, adică de a deveni misionari care fac ucenici (nu prozeliti). Acest lucru este dublat de un autentic duh profetic izvorât din înțelegerea și interpretarea corectă a Scripturii și a Părinților în Biserică, continuând de fapt Liturgia în afara Liturghiei, din care s-au hrănit spiritual profeții-misionari-creștini, prin Cuvânt și prin Trupul euharistic al Cuvântului.

În acest sens, în ultima parte a capitolului al șaselea, am tratat despre modul în care Duhul Sfânt care a grăit prin proorocii Vechiului și Noului Testament, continuă să vorbească și astăzi prin profeții Bisericii hirotoniți și nehirotoniți.

Dacă în Vechiul Testament, profeții erau aleși special de Dumnezeu pentru a păstra credința monoteistă în vederea pregătirii venirii lui Mesia, și în Noul Testament, profetismul s-a manifestat ca harismă specială pentru întărirea credinței în adevărul lui Mesia, astăzi, Duhul profetic se manifestă prin actualizarea lui Iisus Hristos de către fiecare credincios, mai ales ca principiu de viață, iubire și libertate. Duhul profetic este de fapt trăirea vieții plină de Duhul Sfânt (Galateni V, 25), adică aprofundarea mesajului Evanghelic în propria viață, prin formarea principiilor ca adevăruri practice. Actualizarea și aprofundarea acestor principii aduc schimbarea paradigmei, transformând timpul într-un prezent continuu, într-o continuă prezență a lui Hristos.

Același Duh profetic pe care îl întâlnim viu în Scriptură vorbește și astăzi prin oamenii care înțeleg esența creștinismului. Cine sunt profeții contemporani? Sunt creștinii care trăiesc preceptele evanghelice în frică de Dumnezeu cu credință lucrătoare în iubire; sunt oameni care trăiesc același spațiu și timp cu ceilalți oameni, însă, într-un mod esențial diferit de ei. Ei propovăduiesc cu adevărat pe Dumnezeu din experiența vieții lor, în care au simțit lucrarea Duhului Sfânt și binele care le-a fost făcut de Dumnezeu (Luca VIII, 39). Trăiesc viața în dubla cetățenie cu care s-au născut (atât cetățean al statului respectiv în care s-a născut, cât și „cetățean al raiului”). Trăiesc viața într-un mod mai presus de orice legalism de stat sau bisericesc. Legea iubirii le depășește pe toate acestea și profeții-creștinii o trăiesc în modul cel mai propriu. Dacă sunt atât de greu de întâlnit și de văzut în această lume, se datorează faptului că au înțeles faptul că ei sunt slujitorii tainici ai faptelor bune mântuitoare.

De fapt, profetul de astăzi, devine „dumnezeu” pentru cei aflați în nevoie, sporind și înmulțind iubirea milostivă, „după asemănarea lui Dumnezeu”. Duhul profetic se manifestă în starea de conștientizare smerită a faptului că, toate pe care le avem sunt daruri de la Dumnezeu, prin Dumnezeu, din Dumnezeu spre a fi aduse înapoi lui Dumnezeu.

”Slujirea profetică” a creștinilor nu e vrăjitorie, nu este anticipație, nu este premoniție, ci este viața în Hristos. Ea nu aparține numai mirenilor sau numai clericilor, ci este o chemare pe care o poate asuma orice creștin printr-o formare interioară în Duhul lui Hristos care devine lucrătoare prin viața curată a acestora. Preoții și mirenii ca membrii ai aceleiași Biserici, trebuie să continue Liturghia ca mod de viață și în afara zidurilor Bisericii. Astfel, cu toți devin preoți ai lui Hristos, adică, continuatori ai lucrării Sale în lume. Harul preoției nu

implică o superioritate umană față de celălalt, ci implică o responsabilitate care reiese din misiunea specială, bazată pe harul special primit prin mâna episcopului. Întâietatea eclezială este o paradoxală întâietate în slujire în Sfântul Duh: cu cât se ajunge mai sus pe o treaptă ierarhică și cu cât înaintezi mai mult în urcușul duhovnicesc, cu atât mai mult trebuie să te smerești și să slujești celor mai mici. Aici se vedește cu adevărat lucrarea profetică a ierarhiei bisericești.

Profetismul în societatea de astăzi trebuie să fie actualizat în misiunea Bisericii, fără de care întreaga lucrare a Bisericii ar rămâne închisă în latura orizontală istoric-instituțională. De aceea în ultimul capitol al prezentei lucrări, am tratat despre actualitatea mesajului profetic în societatea postmodernă de astăzi.

Societatea postmodernă caracterizată de globalizare economică, mijloace moderne și postmoderne de comunicare, diluarea valorilor morale, masa consumatorilor ca „nouă măsură a lucrurilor”, fragmentarea vieții, „corectitudinea politică” devenită noul tip de ipocrizie și „fariseism” al secolului XXI, devine o problemă cu multe necunoscute pentru Biserică. Iar profetismul bisericii este atitudinea pe care o adoptă creștinii față de derapajele societății contemporane.

În lumea de astăzi, Biserica trebuie să îl facă actual pe Iisus Hristos. Cum să explice Biserica, lumii, că are nevoie de lumina (latinescul *lumen* ca rădăcină comună atât pentru lume și lumină, în limba română) divină plină de sens și de adevăr? Misiunea Bisericii astăzi este de a-l face accesibil pe Hristos lumii, de a propovădui un mesaj cu impact profund spiritual, pentru timpul prezent, un mesaj viu, către societatea de astăzi.

O societate care și-a pierdut busola de orientare, care nu știe direcția către care se îndreaptă este o societate pierdută din punct de vedere al valorii sale morale și cultural-comunitare, care neavând principii sănătoase și general-valabile, pe care fiecare să încerce să le urmeze, nu poate ajuta cu adevărat pe nimeni. De aceea, misiunea Bisericii este de a redescoperi calea dialogului sincer, calea înțelegerii active, nu doar pasive, a lucrurilor care ne separă. Biserica nu trebuie să facă politica societății și să devină socială, adică un curent de manifestare, ci Biserica trebuie să fie cu adevărat ecumenică, adică să se adreseze întregii lumi într-un mod actual și profetic.

Mesajul trebuie să fie simplu, asemănător cu cel al lui Hristos față de ucenici, adaptat societății, împreună cu care să formeze un consens în ceea ce trebuie făcut pentru urmărirea unui bine comun, adică a unei liturghii a aproapelui, într-un mod profund. S-a folosit atât de des această sintagmă a „binelui comun” încât ea a ajuns o lozincă, golită de conținut autentic.

De aceea trebuie să privim cu toată nădejdea spre viitor și să observăm obiectiv, minusurile și plusurile societății, minusurile și plusurile activității Bisericii și oamenilor ei și să încercăm să accentuăm și să punem bazele comuniunii pe lucrurile care ne apropie, nu pe cele care ne despart. Din păcate, interesele, de cele mai multe ori, fie individuale, fie de grup, fie așa-zisele interese generale (care în fond, pot fi reduse tot la meschinării), aduc lucrurile la un numitor comun, numai pentru anumiți oameni și ajungem iarăși în situația unei lipse de fond autentic în discuțiile dintre Biserică și societatea contemporană.

Cei care îl urmează pe Iisus Hristos, cei care sunt prieteni personali și intimi ai lui Dumnezeu, care trăiesc viu prezentul și viața lor, trebuie să îl facă cunoscut pe Învățătorul lor, acestei lumi secularizate și desfigurate din punct de vedere moral de obiceiuri intime și publice, care aruncă tot mai mult întuneric peste creația lui Dumnezeu. Câți mai cred, că această lume este opera lui Dumnezeu, că noi suntem creați pentru a fi frați unii cu alții și împreună cu Hristos, ai aceluiași Tată ceresc? Acesta este mesajul pe care trebuie să îl facă actual, misionarii creștini lumii acesteia postmoderne care trăiește din plin despărțirea de Dumnezeu.

Misiunea profetică a Bisericii constă în interpretarea voii lui Dumnezeu care trebuie împlinită în orice adevăr, frumos și bunătate/bine cu valențele lor perene. Creștinismul este un mod de a trăi autentic, liber, în bucurie, pace, bună-înțelegere, credință, dragoste cu Dumnezeu, cu ceilalți oameni, cât și cu natura, care implică o singură responsabilitate: datoria și necesitatea de a ne sfinții viețile și de a ne îndumnezeii, dar și de a-i ajuta pe ceilalți în acest demers spiritual, prin împlinirea misiunii profetice a fiecăruia dintre noi, pentru a fi cu toți părtași bucuriei veșnice care este cunoașterea desăvârșită prin iubire, a lui Dumnezeu.

În ultimul subcapitol am încercat să subliniem importanța profețiilor în viața Bisericii. Plecând de la realitatea paradigmatică a vieților profeților considerați sfinți în Biserica creștină, considerăm că scopul misionarilor profeți creștini, nu s-a schimbat în ceea ce privește misiunea spirituală, morală și socială. Scopul profeților de astăzi este de a combate, corecta și de a schimba moravurile atât în propria viață, cât și în ceilalți. Duhul profetic ne ajută, prin profeții misionari să păstrăm unitatea credinței și să refacem unitatea în duh cu Iisus Hristos.

Conștiința profetică trebuie să fie conștientizarea faptului că Hristos trăiește în mintea, sufletul și voința creștinului care își asumă conștient această misiune profetică.

Biserica de astăzi trebuie să facă această muncă de evangelist, de a propovădui cuvântul Adevărului veșnic, unei lumi care caută și își găsește „împlinirea” în altceva. Din

păcate, vedem că omul de astăzi, se minte crezând că poate avea „liniște”, „pace” și „bucurie” în satisfacerea de moment a dorințelor și poftelor. Liniștea, pacea și bucuria nu pot veni prin satisfacere, fie materială, fie sexuală sau psihică; aceste stări sunt rezultatul a ceva ce nu poate fi exprimat și cuantificat în senzații, aparțin interiorului nostru, aparțin relației cu spiritul și cu Spiritul cel mai înalt: Duhul Sfânt. Relația cu Duhul Sfânt este relația care dă libertatea adevărată, care ne face să înțelegem că în afara Lui, nu există libertate autentică. Acolo unde este cu adevărat libertatea este și adevărul care trebuie mărturisit ca fiind realitatea ultimă, în Persoana lui Iisus Hristos, cale și scop al vieții umane.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Ediții Sfânta Scriptură

1. *** *BIBLIA ortodoxă sau Sfânta Scriptură*, Editura IBMBOR, București, 2001
2. *** *LA BIBLE de Jerusalem*, Ediția CERF, Paris, 1992
3. *** *BIBLIA (Romano-Catolică)*, traducere, introducere și note de pr. Alois Bulai și pr. Eduard Patrașcu, Editura Sapientia, Iași, 2013
4. *** *BIBLIA volumul I, III-V, VIII*, versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Litera Internațional, București, 2011
5. *** *SEPTUAGINTA*, volumele I, II, IV, VI/II coordonatori Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu și Ioan-Florin Florescu, Editura Polirom, București, 2004, 2006, 2008;
6. *** *BIBLIA de la Ierusalim*, la <http://www.catholic.org/bible/>
7. *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ*, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.
8. Cohen, A., *Talmudul*, trad. C. Litman, Ed. Hasefer, București, 1999

2. Dicționare și enciclopedii

9. BRIA, Pr. Ion, *DICȚIONAR DE TEOLOGIE ORTODOXĂ*, Editura IBMBOR, București, 1994
10. BROWN, F., Driver, S., and BRIGGS, C., *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*, Hendrickson Publishers, 2008
11. *DICȚIONAIRE DE LA BIBLE*, Tomul. V, coordonator F. Vigouroux, Editura Letouzei et Ane, Paris, 1912
12. *DICȚIONAR ENCICLOPEDIC AL BIBLIEI*, Tradus de Dan Șlușanschi, Editura Humanitas, București, 1999
13. *DICȚIONARUL ENCICLOPEDIC DE IUDAISM*, coordonator Sylvie Anne Goldberg, traducere Viviane Pager, C. Litman și Țicu Goldstein, Editura Hasefer, București, 2001
14. *DICȚIONARUL EXPLICATIV AL LIMBII ROMÂNE*, ediția a II-a, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009;
15. *ENCICLOPEDIA UNIVERSALĂ BRITANNICA*, Vol. 12, Coordonatori Ilieș Câmpeanu și Cornelia Marinescu, Editura Litera, București, 2010
16. JONES, Alfred, *DICTIONARY OF OLD TESTAMENT PROPER NAMES*, Kregel Academic & Professional, 1999
17. MANGOLD, Max, *A PRONOUNCING AND PHONETIC DICTIONARY OF BIBLICAL NAMES*, University of Tübingen, accesat la <http://ling.kgw.tu-berlin.de/cho/Bible>
18. MCCINTOCK, John, STRONG, James, *ENCYCLOPAEDIA OF BIBLICAL, THEOLOGICAL AND ECCLESIASTICAL LITERATURE*, vol. 1, Harper&Brothers, New York, 1896
19. MIRCEA, Pr. Dr. Ioan, *DICȚIONAR AL NOULUI TESTAMENT*, Editura IBMBOR, București, 1995

20. SKOLNIK, Fred, *ENCYCLOPAEDIA JUDAICA*, vol. 9, Macmillian Publishers, New York, 2000
21. Stoian, Pr. Ioan M., *DICȚIONAR RELIGIOS*, Editura Garamond, București, 1994

3. Cărți de cult

22. *** *LITURGHIER*, Editura IBMBOR, București, 2003;
23. *** *MINEIUL lunii Martie*, Tipografia cărților bisericești, București, 1893
24. *** *MINEIUL lunii Decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Cernica, 1927
25. *** *MOLITFELNIC*, Editura IBMBOR, București, 2000
26. *** *PENTICOSTAR*, Editura Bisericii Ortodoxe din Moldova, Orhei, 1998

4. Părinți și Scriitori Bisericești

27. *** *EPISTOLA CĂTRE DIOGNET*, în PSB, vol I, Scrierile Părinților Apostolici, traducere Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 1979
28. Cabasila, Nicolae, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, traducere Ene Braniște, Editura Arhiepiscopia Bucureștilor, 1989
29. IDEM, *Despre Viața în Hristos*, traducere Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, București, 1989
30. EUTIMIE ZIGABENUL, *Comentar asupra Sfintei Evanghelii după Matei*, volumul I traducere Pr. Prof. Dr. Saru Grigore, Editura Cozia, Râmnicu-Vâlcea, 1931
31. ORIGEN, *Omilii, comentarii și adnotări la Geneză*, Colecția Tradiția Creștină, traducere Adrian Muraru, Editura Polirom, Iași, 2006
32. POPOVICI, JUSTIN, *Omul și Dumnezeu-Om*, traducere Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Sophia, București, 2010;
33. Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Trei Cuvinte împotriva arienilor*, LXI, în PSB 15, traducere Dumitru Stăniloae, Editura IBMBOR, București, 1987;
34. Sfântul CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Tâlcuire la Psalmi IV*, traducere Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în MO, nr. 1-3/1990
35. Sfântul CIPRIAN AL CARTAGINEI, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, traducere Prof. Nicolae Chițescu, în colecția P.S.B. III, Apologeti de limbă latină, Editura IBMBOR, București, 1981
36. Sfântul CIPRIAN AL CARTAGINEI, *Epistola către Episcopul Jubianus*, Ref. 594, A.D.554, în *Faith of the Early Fathers : The Pre-Nicene and Nicene Eras*, vol. I, trad. W. A. Jurgens, Collegeville: Liturgical Press, 1970
37. Sfântul GRIGORIE DE NAZIANZ, *Cartea regulei pastorale, partea I, capitolul I*, în "Mitropolia Ardealului" nr. XXII (1977)
38. Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Despre viața lui Moise*, în PSB 29, traducere Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga, Editura IBMBOR, București, 1982
39. Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, Editura IBMBOR, București
40. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări la praznice împărătești*, București, 1942
41. IDEM, *Comentar la Evanghelia de la Matei*, trad. Diac Gheorghe Băbuț, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 2003

42. IDEM, *Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, trad. Walther Alexander Prager, Editura Herald, 2007
43. IDEM, *Despre obscuritatea profețiilor*, traducere Radu Mustață, Editura IBMBOR, București, 2013
44. IDEM, *Omilii despre pocăință*, trad. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1998
45. IDEM, *Omilii la Matei*, în PSB volumul 23, traducere Pr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 1994
46. IDEM, *Omilii la Serafimi*, trad. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2007
47. IDEM, *Omilii la statui*, trad. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2007
48. IDEM, *Problemele vieții*, trad. Cristian Spătărelu și Daniela Filioareanu, Editura Egumenița, Galati, 2007
49. Sfântul IRINEU DE LYON, *Demonstrația propovăduirii apostolice*, traducere Remus Rus, Editura IBMBOR, București, 2001
50. Sfântul IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOZOFUL, *Dialogul cu iudeul Trifon*, în Părinți și Scriitori Bisericești (P.S.B.) 2, Apologeți de limbă greacă, traducere Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Olimp Căciulă, Pr. Prof. D. Fecioru, Editura IBMBOR, București, 1980
51. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete despre dragoste*, în Filocalia 2, traducere Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999;
52. IDEM, *Mystagogia*, traducere Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura IBMBOR, București, 2000;
53. Sfântul VASILE CEL MARE, *Despre Duhul Sfânt*, VI, în PSB 12, traducere Constantin Cornițescu și Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, București, 1986;
54. IDEM, *Tâlcuire duhovnicească la Psalmi*, traducere Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 2006
55. St. JOHN OF THE CROSS, *Ascent of Mount Carmel*, Kessinger Publishing, Withefish, Montana, 2006
56. TAȚIAN, *Diatessaron*, secțiunile LI – LII, ediția Monica Medeleanu, Editura Herald, București, 2007
57. TERTULIAN, *Împotriva lui Praxeas* XXIII, 5, în Colecția Tradiția Creștină, traducere Dionisie Pârvuloiu, Editura Polirom, Iași, 2007;

5. Lucrări, manuale, cărți de specialitate

58. *** *TALMUD vol. 20 Megillah* ediția Schottenstein, traducere în engleză Rabbi Gedaliah Zlotowitz, ArtScroll Mesorah Publications, New York, 1991;
59. ABRUDAN, Pr. Prof. Dr. Dumitru, CORNIȚESCU, Diac. Prof. Dr. Emilian, *Arheologie biblică*, Editura IBMBOR, București, 1994
60. ACKERMAN, Susan, *Warrior, Dancer, Seductress, Queen: Women in Judges and Biblical Israel*, The Anchor Bible Reference Library, New York, 1998
61. ALLEN, Ethan M., *Introduction to Biblical History*, Lincoln City, Printed 2009
62. ANDERSEN, Francis, FREEDMAN, David Noel, *Amos*, The Ancor Bible, Doubleday, New York, 1989

63. ANDRUTSOS, Hristu, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, Editura și Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1930
64. ARION, Pr. Prof. Leon, *Compendiu neotestamentar de introducere și exegeză*, Editura Grafica Prahoveană, Ploiești, 2008
65. BARRACLOUGH, Geoffrey, *An introduction to contemporary history*, Pelican Books, Aylesbury, 1967
66. BAUMAN, Zygmunt, *Liquid Modernity*, Polity Press, Cambridge, 2000;
67. BĂJĂU, Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin, *Actualitatea omiliilor hrisostomice la epistolele pauline*, în *Sfântul Ioan Gură de Aur Ierarh - Teolog - Filantrop*, Editura Andreiana, Sibiu, 2008
68. BERDIAEV, Nikolai, *Împărăția lui Dumnezeu și împărăția cezarului*, Editura Humanitas, București, 1998
69. BLENKINSOPP, Joseph, *A history of prophecy in Israel*, Westminster John Knox Press. Louisville, 1996
70. IDEM, *Isaiah*, Anchor Bible, Doubleday, New York, 2000
71. BOBRINSKOY, Pr. Prof. Dr. Boris, *Taina Bisericii*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2004, p. 206;
72. BOSSUET, Jacques Benigne, *Tratatul despre liberul arbitru*, în *Opere II, Tratatate Filosofice*, Traducere Crinela Varga și Ioan Malita, Editura Dacia, 2000;
73. BRIA, Ion, *Iisus Hristos*, Editura Enciclopedică, București, 1992
74. IDEM, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, Geneva, 1982
75. IDEM, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC, Geneva, 1996
76. IDEM, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, în *Colecția Didaskalos*, Ed. România Creștină, București, 1999
77. BRUEGGEMANN, Walter, *The Theology of the Book of Jeremiah*, Cambridge University Press, New York, 2007
78. BUBER, Martin, *Eu și Tu*, traducere Ștefan Augustin Doinaș, Editura Humanitas, București, 1992;
79. BULGAKOV, Serghei, *Ortodoxia*, traducere Nicolae Grosu, Editura Paideia, București, 1997
80. BULLOCK, C. Hassell *An Introduction To The Old Testament Prophetic Books*, Moody Press, Chicago 1986
81. BUTLER, Christopher, *Postmodernism. A very short introduction*, Oxford University Press, New York, 2002
82. CASEY, Maurice, *From Jewish prophet, to gentile God*, Westminter, Kentucky, 1991
83. CAZELLES, Henri, *Introduction à la Bible. 2, Introduction critique à l'Ancien Testament*, Paris, Desclée, 1973
84. CHILDS, Brevard, *Isaiah*, Westminster, Louisville, 2001
85. CHIȚESCU, Prof. N., Todoran, Pr. Prof. Isidor, Petreună, Pr. Prof. I., *Teologia Dogmatică și simbolică*, vol. 2, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2005
86. CITIRIGĂ, Vasile, Pr. Prof. Dr., *Antropologia Hristologică în teologia ortodoxă*, vol. I. Ed. Ex. Ponto, Constanța, 2003

87. IDEM, *Probleme fundamentale ale Teologiei Dogmatice și Simbolice*, vol. II, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2008
88. CIUDIN, Pr. Prof. Dr. Nicolae, *Studiul Vechiului Testament*, Editura IBMBOR, București, 2002
89. COMAY, Joan, *Who's who in the Old Testament*, Routledge, London, 2003
90. CORNÎTESCU, Pr. Prof. Dr. Emilian, Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, *Limba ebraică biblică*, EIBMBOR, București, 1996
91. CRAIGIE, Peter, Helley, Page, Drinkard Joel jr., *Word biblical Commentary vol. 26, Jeremiah 1-25*, Word Books, Dallas, 1991
92. CULLMAN, Oscar, *Christologie du Nouveau Testament*, Delachaux&Nestle, Neuchatel, 1968
93. † DANIEL, Prea Fericitul Părinte, în *Prefața la Sfântul Ioan Gură de Aur Ierarh - Teolog - Filantrop*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2008
94. EICHRODT, Walter, *Ezekiel. A comentary*, Westminster Press, Philadelphia, 2003
95. ELIADE, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
96. EVDOKIMOV, Paul, *Femeia și mântuirea lumii*, trad. de Gabriela Moldoveanu, Editura Christiana, București, 1995
97. IDEM, *Ortodoxia*, traducere românească, Editura IBMBOR, București, 1996
98. IDEM, *Taina Iubirii*, traducere Gabriel Moldoveanu, Editura Christiana, București, 1994
99. FEE, Gordon D., and STUART, Douglas, *How To Read The Bible For All Its Worth, A Guide To Understanding The Bible*, Zondervan, Grand Rapids, 1982
100. FELMY, Karl Christian, *Dogmatica experienței ecleziale*, traducere Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1999;
101. FILLION, Louis-Claude, *La Sainte Bible commentee. Tome II*, Librairie Leetouzey, Paris, 1922
102. FRANKL, Viktor, *Omul în căutarea sensului vieții*, București, Editura Meteorpress, 2008;
103. FREEDMAN, David Noel, *Psalms 113 and the Song of Hannah*, în *Poetry, Poetry and Prophecy: Studies in Early Hebrew Poetry*, Winona Lake, Eisenbrauns, 1980
104. GAFNEY, Wilda, *Daughters of Miriam: Women Prophets in Ancient Israel*, Fortress Press, Minneapolis, 2008
105. GIGOT, Rev. Francis, *Special introduction to the study of Old Testament*, II, Bezinger Brothers, New York, 1906
106. GOLDINGAY, John, *Old Testament theology. Israel's life*, IVP Academic, Illinois, 2009
107. GREEN, Joel, *Gospel of Luke*, Eerdmans, Michigan, 1997
108. GRUMEZA, Pr. Dr. Cătălin-Ionuț, *Rolul profeților în păstrarea credinței și identității de neam*, Rawex Coms, București, 2015
109. HADAD, David, *Ma'asei Avot: stories and teachings from the lives of the sages of Pirkei Akot*, Feldheim Publishers, Jerusalem, 2007

110. HAGERLAND, Tobias, *Jesus and the forgiveness of sins. An aspect of his prophetic mission*, Cambridge University Press, 2011
111. HĂRLĂOANU, Dr. Alfred, *Istoria Universală a poporului evreu*, București, 1992, p. 149;
112. HENGSTENBERG, Ernst, *Christology of the Old Testament*, T&T Clark, 1858
113. HENRY, Matthew, *An exposition of all books of the Old and New Testaments*, W. Gracie Publishing House, London, 1808
114. HERSHON, Paul Isaac, *A Talmudic Miscellany: a thousand and one extracts from the Talmud, the Midrashim and the Kabbalah*, Routledge Publishing House, London, 2000
115. HICKS, Stephen, *Explaining Postmodernism. Skepticism and Socialism from Rousseau to Foucault*, Scholargy Publishing, Tempe, 2004;
116. ISVORANU, Alexandru, *Profeții vechi și Profeții Nescrîtori*, Editura Universitaria, Craiova, 2006
117. IVAN, Pr. Dr. Ilie. I., *Omiletica Ortodoxă, repere teoretice, metodice și practice*, ed. Episcopiei Argeșului și Muscelului, Argeș, 2003
118. JEREMIAS, Jorg, *The book of Amos*, Westminster, Kentucky, 1998
119. JOSEPHUS, Flavius, *Antichitățile iudaice. Cărțile I-X*, traducere Ion Acsan, Editura Hasefer, București, 1999
120. JURCA, Eugen, *Arta de a fi liber. Persoana în Analiza Existențială și Psihologia Pastorală*, ediția II-a, Galaxia Gutenberg, 2008
121. KAISER Walter jr., *The Christian and the „Old” Testament*, William Carey Library, Pasadena, 1998
122. KLEIN, Dr. William W. Dr., Blomberg, Craig L. and Hubbard, Dr. Robert L. Jr., *Introduction To Biblical Interpretation*, ediția Kermit A. Eckleberger, Word Publishing, Dallas, 1993
123. KNIGHT, Harold, *The hebrew prophetic consciousness*, Lutterworth, Londra, 1947
124. KOSTENBERGER, Andreas, *God, Marriage and Family*, Crossway, Illinois, 2004
125. KURTZ, Johann Heinrich, *Offerings, Sacrifices and Worship in the Old Testament*, Hendrickson, 1998
126. LARCHET, Jean Claude, *Terapeutica bolilor spirituale*, Trad. Marinela Bojin, Ed. Sophia, București 2001
127. LERNA, Gerda, *The Creation of Patriarchy*, Oxford University Press, New York, 1986
128. LIPOVETSKY, Gilles, *Fericirea paradoxală*, traducere Mihai Ungurean, Editura Polirom, Iași, 2007
129. IDEM, *Hypermodern times*, translated by Andrew Brown, Polity Press, Cambridge, 2005;
130. LOPUHN, A. P., *Istoria biblică a Vechiului Testament*, volumul III, în Ogorul Domnului volumul XXXII, traducere patriarhul Nicodim, Editura IBMBOR, București, 1945;
131. LOSSKY, Vladimir, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere românească, Editura Anastasia, București, 1993
132. LYONS, Michael, *From Law to Prophecy*, Bloomsbury Academic, 2009

133. MACDONALD, William, *Comentariul Biblic al Credinciosului*, Oradea: Edit. Lampadarul de Aur, 2002
134. MANNING, Bruce, *The Oxford Companion to the Bible*, Oxford University Press
135. MANOILESCU-DINU, Natalia, *Iisus Hristos Mântuitorul în lumina Sfintelor Evanghelii*, Editura Bizantină, București, 2004
136. MANZARIDIS, Georgios, *Globalizare și universalitate*, traducere românească, Editura Bizantină, București, 2002
137. MARCUS, Solomon, *Paradigme universale*, Editura Paralela 45, Pitești, 2011
138. MATSOUKAS, Nikos A., *Teologie Dogmatică și Simbolică*, traducere Nicușor Deciu volumul II, Editura Bizantină, București, 2006
139. MĂLĂIEȘTI, Pr. I. Popescu, *Proorocii*, București, 1926
140. METALLINOS, Pr. Prof. Dr. Gheorghios D., *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, traducere Pr. Prof. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2004
141. MEYENDORFF, John, *Teologia Bizantină: Tendințe istorice și teme doctrinare*, Ed. IBMBOR, București, 1996
142. MIHALĂ, Alexandru, *Introducere în studiul Vechiului Testament*, 2008
143. MIHĂIȚĂ, Prof. Univ. Dr. Nifon, *Misiologie creștină*, Editura ASA, București, 2005
144. MIHĂLCESCU, Mitropolit Irineu, *Teologia Luptătoare*, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1994
145. MILLS, Mary E, *Images of God in the Old Testament*, Cassel, London, 1998
146. NEAGA, Nicolae, *Contribuții la lămurirea textelor mesianice din cartea Facerii*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1930
147. IDEM, *Hristos în Vechiul Testament*, Editura Renașterea, Cluj – Napoca, 2004
148. NEAL, John, *Prophets and Prophetism in the Hebrew Bible*, research Methods of Old testament Criticism, 2013
149. NEAMȚU, Mihail, *Bufnița din dărâmături*, Editura Polirom, București, 2008;
150. NEGOIȚĂ, Pr. Athanasie, *Metoda misionară a profeților în Vechiul Testament*, Editura Fântâna Darurilor, București, 1936, 1946
151. IDEM, *Teologia biblică a Vechiului testament*, Editura Credința noastră, București, 1991, 1992, 2004
152. NELLAS, Panayotis, *Omul - animal îndumnezeit*, ediția IV-a, traducere Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999
153. NEUSNER, Jacob, *Rabbinic Theology and Israelite prophecy*, University Press of America, 2008
154. NOWELL, Irene, *Women in the Old Testament*, Liturgical Press, Minnesota, 1997
155. OCOLEANU, Pr. Lect. Univ. Dr. Picu, *Iisus Hristos Mijlocitorul*, Editura Christiana, București, 2008
156. IDEM, *Liturgia poruncilor divine*, Editura Christiana, București, 2008
157. PENTIUC, Eugen, *Cartea Profetului Osea*, Editura Albastros, București, 2001;
158. PETIT, J. – A., *La Sainte Bible avec commentaire. Tome IV*, Sœur Charruey, Arras, 1891
159. PHUA, Richard Liong-Seng, *Idolatry and authority*, T&T Clark International, London, 2005

160. PLEȘU, Andrei, *Parabolele lui Iisus*, Editura Humanitas, București, 2012
161. POPA, Viorel-Cristian, *Profeții oratori ai Vechiului testament*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2006
162. POPESCU, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura IBMBOR, București, 2005
163. POPESCU, Pr. Petre, *Despre profeții*, Teză pentru licență, București, 1905
164. PRELIPCEAN, Pr. Prof. Vladimir, Neaga, Pr. Prof. Nicolae, Barna, Pr. Prof. Gheorghe, Chialda, Pr. Prof. Mircea, *Studiul Vechiului Testament*, ediția IV-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006
165. RAD, Von, *Genesis a comentary*, Westminster Press, Philadelphia, 1961
166. RADU, Pr. Prof. Dr. Dumitru (coord.), *Îndrumări misionare*, Ed. IBMBOR, București, 1986
167. RAPOPORT, Sandra, *Moses Women*, KTAV Publishing House, New Jersey, 2008
168. RĂDULESCU, Mihai, *Îndrumar de credință Ortodox*, Editura Fundației Dosoftei, București, 2003
169. REMETE, Pr. Conf. Dr. George, *Dogmatica ortodoxă*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000
170. ROBERTS, David Francis, *The Old prophet*, în International Standard Bible, editată de James Orr, Wm. B. Eerdmans publishing, 1939;
171. SCHIFIRNEȚ, Constantin, *Formele fără fond, un brand românesc*, Editura Comunicare.ro, București, 2007
172. SCHMEMANN, Alexander, *Din Apă și din Duh*, traducere de Pr. Prof. Ion Buga, Editura Simbol, București, 1992
173. SELLIN E., *Theologie des Alten Testaments*, Leipzig, 1933
174. SKINNER, John, *The Book of the Prophet Isaiah*, University Press, Cambridge, 1963
175. STAMATE, Pr. Lect. Univ. Marin, *Iisus Hristos, Mântuitorul lumii, după epistolele pauline*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2000
176. STAN, Pr. Dr. Liviu, *Mirenii în Biserică, Studiu Canonic-Istoric*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane-Sibiu, Sibiu, 1930
177. STANCIU, Ierom. Mihail, *Sensul Creației*, Slobozia, 2000
178. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, *Ascetica și Mistica*, Editura IBMBOR, București, 2002
179. IDEM, *Chipul Nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987
180. IDEM, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, trad. Diac. Gheorghe Băbuț, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 2005
181. IDEM, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Basilica/Omniscop, București/Craiova, 2013/1993;
182. IDEM, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993
183. IDEM, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, Editura IBMBOR, București, 2005
184. IDEM, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, I, II, III, Editura IBMBOR, București, 2010;
185. STOICA, Pr. Lect. Univ. Dr. Ion, *Adevărul, lumea, omul. Repere pentru o abordare metarealistă a lumii și a omului*, Editura ASA, București, 2006

186. IDEM, *Preoția, hirotonia și succesiunea apostolică în lumina teologiei ortodoxe*, Editura Macarie, Târgoviște, 2006
187. TATU, Silviu, *Profetismul israelit în documente biblice: între fals și autentic*, Editura Casa Cărții, Oradea, 2008
188. TEODORESCU, Pr. Lect. Dr. Mihail, *O armonizarea a Sfintelor Evanghelii*, Editura Valahia University Press, Târgoviște, 2008
189. IDEM, *Viața creștină în secolul apostolic*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2008
190. TIMIADIS, † Emilianos, *Preot, Parohie, Înnoire*, traducere Paul Brusanowski, Editura Sophia, București, 2001
191. TODORAN, Pr. Prof. Dr. Isidor, ZĂGREAN, Arhid. Prof. Dr. Ioan, *Teologia Dogmatică*, Editura IBMBOR, București, 1991
192. UFFENHEIMER, Benjamin, *Early Prophecy in Israel*, Magness Press, The Hebrew University, Ierusalim, 1999
193. UNTERBRINK, Daniel, *The three Messiahs*, iUnivers, New York, 2010
194. USCA, Pr. Ioan, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți, volumul I Facerea*, Editura Christiana, București, 2008
195. VERMES, Geza, *The Nativity: History and Legend*, Penguin, London, 2006
196. VOELTZEL, Rene, *Elie, le prophete-ascete, homme politique*, Delachaux & Niestle, Neuchatel, 1972
197. WIERSBE, Warren, *Be concerned. Minor prophets*, David C. Cook, Colorado Springs, 2010
198. WIKENHAUSER, A., *New Testament Introducion*, traducere J. Cunnigham, Dublin, 1958
199. YA`OCOV, Ywhoiakim ben, *A study of messianic concepts of islam, judaism, messianic judaism, and christianity*, WestBow Press, Bloomington, 2010
200. YANNARAS, Christos, *Abecedarul credinței*, traducere Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, București, 1996, 2007
201. IDEM, *Adevărul și unitatea Bisericii*, traducere Ieromonah Ignatie Trif și Uliniunc Ionuț Dumitru, Editura Sophia, București, 2009
202. ZĂGREAN, Pr. Prof. Dr. Ioan, TODORAN, Pr. Prof. Dr. Isidor, *Dogmatica Ortodoxă*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009
203. ZIZIOULAS, Ioannis, *Ființa eclesială*, traducere Pr. Dr. Aurel Nae, Editura Bizantină, București, 2007